

Meddelelse om et langtlevende perlefirben, *Lacerta lepida* = *Timon lepidus*

António de Matos, biolog

Åparken 38, 4370 Store Merløse. E-post: amatos@get2net.dk

Indledning

Vi ved ikke meget om, hvor gamle krybdyr *kan* blive. I naturen lever de fleste ikke længe. De indgår jo i fødenetene i deres hjemsteder, og især de små arter ligger ret langt nede i fødekæderne.

Men hvor længe kan de leve, *rent genetisk*, når og hvis de får mulighed for det? For de fleste vil dette kun være muligt under kunstige forhold, det vil sige, i fangenskab (hvis de bliver passet godt og får alle deres behov opfyldt).

For at kunne kende den nøjagtige alder på et krybdyr, som vi holder i terrarium, skal vi strengt taget have haft det lige fra fødselen. Ellers må vi kun udtale os om den tid, vi har kendt dyret.

Enhver kan nemt se på et menneske, om vedkommende er fem, ti, tredive eller halvtreds år: Der er mange træk, som afslører vore alderstrin. Det er derimod svært, om ikke umuligt, at se på f.eks. et firben,

der er kommet over sin grønne ungdom, hvor gammelt det er, om det er fire eller ti år.

Nu er det heldigvis sådan, at en del arter udviser visse ungdomstræk, f.eks. farver og mønstre, som ændrer sig i deres første to-tre leveår samtidig med, at de vokser i størrelse. Dette er særligt tydeligt hos bl.a. frynsefingeren (*Acanthodactylus erythurus*), bjergfirbenet (*Lacerta monticola*), det iberiske smaragdfirben (*Lacerta schreiberi*) og hos perlefirbenet. Det gør det muligt at skønne deres alder med ret stor nøjagtighed, helt ned til et par måneders usikkerhed. Altså, hvis vi får fat i dem som små, og vi kender artens særlige ungdomstræk, samt hvor hurtigt de udvikler sig frem til de voksnes udseende.

Der er kun få angivelser af firbens levetid. Om perlefirbenet kender jeg kun et par henvisninger, der stammer fra Bischoff et al. (1984): Ét tilfælde omtaler en han, som skulle

være »sikkert over 4 år«. I et andet tilfælde opgives 20 år som den højest kendte alder hos denne art.

Hjemmefra med post!

Den 7. marts 1980 modtog jeg fra mine forældre (med post fra Lissabon!) et lille firben, som de havde fanget ved deres sommerhus. Sommerhuset ligger på halvøen Setúbal i Portugal, omkring 20 km syd for Lissabon. Ved modtagelsen var den lille fyr lidt forkommen, men livskraftig. Den målte 50 mm fra snudespids til kloak og havde en hale på 82 mm, i alt 132 mm lang. Jeg kunne se, bl.a. på dets rygaftegninger, at det var et lille perlefirben. Vi »døbte« det *Prik* (eller, på portugisisk, *Pintinhas*, »den prik-kede«) (fig. 1).

De voksne perlefirben parrer sig i april-maj, og æglægningen sker et par måneder senere. Udrugningen varer knap tre måneder, afhængig af klimaet i det område, hvor dyrene lever,

Fig. 1. Prik seks måneder gammel. Foto: António de Matos.

og af vejret i det enkelte år. Det vil sige, at de fleste unger udklækkes i september.

Ungerne måler ved fødselen, ifølge Salvador (1985), mellem 41,5-47 mm (hoved og krop) og 72-77,5 mm (hale); Rutschke (1989) fik udklækket en del unger, som målte i gennemsnit 104 mm (hoved og krop 44 mm). I naturen har ungerne en til to måneder til at få lidt sul på kroppen, inden de tvinges til at gå i dvale i oktober-november. Det er derfor rimeligt at antage, at det lille firben, jeg modtog, var født i sensommeren 1979.

Det havde da nået at lægge sig 10-15 mm ud.

En omtumlet barndom

Der gik nok en ti dages tid, fra den dag det blev fanget, og indtil det havnede hos mig. Inden for det tidsrum kom det over forskellige postterminaler og blev smidt rundt i sin lille æske videre gennem postvæsenets alt andet end skånsomme behandling. Ind imellem kom den farlige færd i flyets kolde lastrum. Det kan godt overraske én, at det nåede levende frem.

Da det så var ankommet,

skyndte jeg mig at sætte det i et terrarium på omkring 50 × 30 × 30 cm med grus og sten at gå i og kork at gemme sig under samt lys og varme. Det blev fodret med det bedste, huset formåede, dvs. alt godt fra haven.

Alt gik godt i halvandet års tid, men pludselig, en dag i november 1981, var det væk! Jeg ledte over hele huset, men væk blev det.

Julen kom, og julen gik, nytår ligeså, og januar og februar tilmed, og jeg havde efterhånden opgivet at se fyren igen.

Men så en dag i marts 1982 stod krætet lige så stille ved siden af sofaen. Helt stille og så indskrumpet, at jeg troede, at det var dødt. Det var det heldigvis ikke, og jeg fristes næsten til at tro, at det var kommet frem derfra, hvor det havde skjult sig i al den tid, bare for at blive reddet i sidste øjeblik. Jeg tog det op uden, at det så meget som rørte på sig, så afkræftet var det. (Et perlefirben lader sig ellers ikke tage op. Jeg

måtte også gøre det tolv år senere, da det (igen) var stukket af fra terrariet, og denne gang var det stort, raskt og varmt; jeg greb det så hurtigt som jeg kunne, men det nåede alligevel at vende hovedet og bide mig så hårdt og så længe i tommelfingeren, at neglen senere blev helt sort og faldt af). Nå, men den gang var det for svagt til bare at spjætte, jeg lagde det ned i terrariet og satte noget vand foran dets snude. Perlefir-

ben drikker ellers ikke ret tit, og kun lidt ad gangen – men krætet labbede vand i sig uafbrudt i et helt kvarter!

Det kom sig efterhånden, men fortrædelighederne var dog ikke slut endnu, desværre – for det og for mig.

Halvandet år efter at det, som en anden fortabt søn, var vendt tilbage til »det fædrene hjem«, og på trods af alt det, som det var kommet igennem i dets korte liv, var det lille perlefirben vokset til noget, der lignede et forvokset smaragdfrøben. Det fik også et større terrarium på 80 × 35 × 40 cm (jeg kunne ikke skaffe et større). Jeg var næsten kommet over forskrækkelsen og glædede mig over at se det vokse videre. Nu, tre og et halvt år gammelt, var dets barndoms farvemønster blevet afløst af en flot grøn farve med et fint net af sorte ringe, men det var stadig ikke tydeligt at se, hvilket køn det tilhørte (fig. 3).

Pludselig en dag begyndte det, til min store bestyrtelse, at te sig helt underligt: Da jeg fodrede det, kunne det ikke styre sine bevægelser og fange foderdyret, det virkede næsten, som om det var spastiker. Da jeg en gang tog det op af terrariet (det var heller ikke i stand til at bide fra sig) og satte det ud på græsplænen, kunne det ikke løbe væk. Det gik nærmest i en lille kreds, rundt om sig selv.

Jeg kom på et tidspunkt til at tænke på, at dyr, som lider af B₁-vitaminmangel, kan have

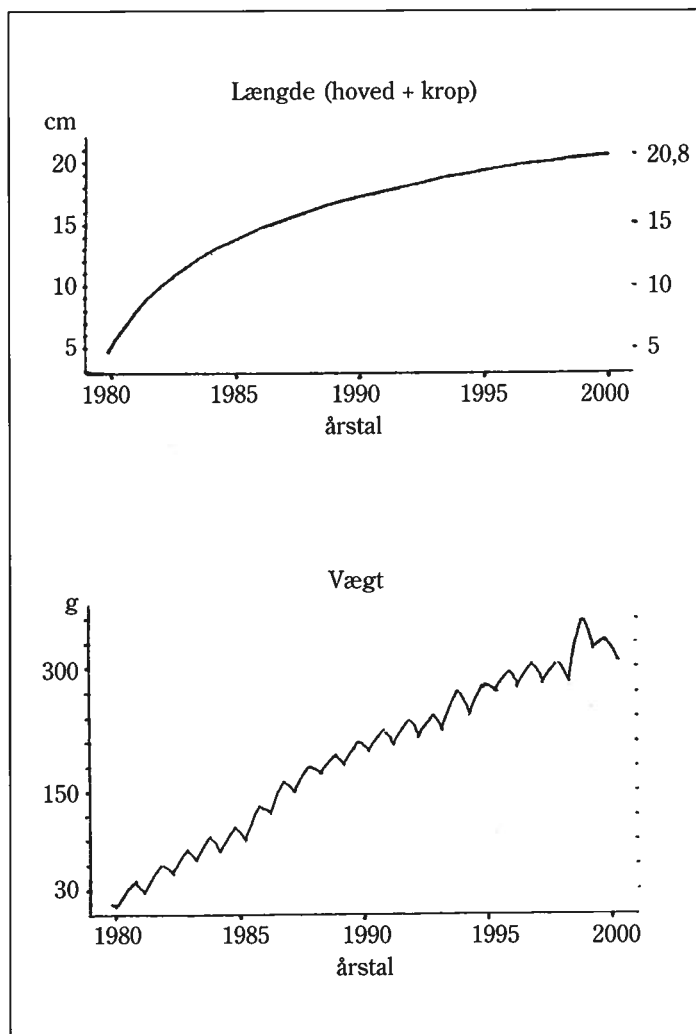

Fig. 2. Priks længde og vægt gennem sit tyve år lange liv.

nogle lignende symptomer. Jeg satte det derfor på en kost af især regnorme rullet i et vitaminpulver, som jeg måtte håndfodre det med. Der gik nogle måneder, og det var ret belastende ikke at vide, om det stakkels dyr nogensinde ville komme sig.

Men en skønne dag – lige så pludseligt – kunne det fange sine foderdyr igen, som om det aldrig havde fejlet noget!

Herefter gik det godt. Året efter, i sit femte år, begyndte det at blive kraftigere og svulme op i kinderne og blev efterhånden til en flot han.

Et langt og trygt liv

Han var aktiv fra begyndelsen af marts til slutningen af september. Der gik altid mindst en uges tid efter, at han kom ud af dvalen, til han rigtig kom i gang og begyndte at æde igen. Tre-fire uger senere begyndte han at skifte ham. Det begyndte på nakken og sluttede med bugen og benene fem dage senere. Omtrent på samme tid, lidt før eller lidt efter, begyndte han at være urolig, rendte rundt og skrabede voldsomt, så de små sten på bunden af terrariet fløj op mod ruderne. Han gad ikke æde og havde det nok som alle hanner i naturen på den årstid. Men hvor meget han end gravede og ledte, fandt han aldrig en hun til at hygge sig med. Jeg havde ondt af hans skuffede forventninger og ville gerne forsøge mig med opdræt med ham, men det lykkedes ikke at finde en hun, heller ikke gennem en annonce i NHF-bladet.

Han trivedes i øvrigt godt i det veloplyste terrarium (med to lysstofrør) med en varmeplet på godt 40° C over en stor flad sten, hvor han kunne »sole« sig og opnå sin foretrukne tempe-

ratur på 34-36° C. Dets føde var så afvekslende, som det var mig muligt af skaffe. Byttedyrene blev selvfølgelig større med tiden, i takt med hans egen vækst. Medens han som lille gerne åd fluer og små edderkopper, så værdigede han dem ikke et blik, da han blev stor. Men han var ikke nogen kostforagter: Regnorme kunne han godt lide og var for det meste nemme at grave op i haven, desuden fik han kakerlakker (en stor art fra Madeira, som jeg dyrker og har i alle størrelser), løbebiller, store billelarver, pupper, humlebier(!), græshopper, kålsommerfugle, store edderkopper, museunger, rejer(!), og, hvis det skulle knibe med alt det, også små ruller af skært, hakket kød. Han kunne også godt lide at slikke jordbær og vindruer, men æde dem var han ikke meget for.

Terrariet stod i stuen ved en stor sydvendt glasskydedør, så han kunne følge med i daglængden udenfor. Hvert år i løbet af september begyndte han at blive mindre aktiv, selv om han stadig havde lige så megen varme, og efterhånden mistede han interessen for de foderdyr, som jeg tilbød ham. Han begyndte at gå rundt og skrabe i jorden for at skaffe sig et gemmested til vinteren. Til sidst ville han slet ikke æde. Så lod jeg ham være i en uges tid med varme; herefter slukkede jeg for varmepletten og lod ham være nogle dage i stuetemperatur, med natsenkning ned til 16° C, for at give ham tid til at tømme tarmen, inden han gik i dvale. Er tarmen ikke tom, vil dyret ikke få ro i hiet og kan i værste fald dø af madforrådnelse i tarmen. Sidst i september til begyndelsen af oktober satte jeg ham i dvale ved 5-6° C,

som nok ikke er ret meget ved siden af de temperaturer, som de overvintrer ved i hjemlandet. Hos mig kan jeg sikre en sådan temperatur i grøntsagsbakken i køleskabet, og dér lå han, på et underlag af kork, frem til næste forår.

Før han kom i »dvaleskabet«, blev han vejet, og igen når han kom ud af sin vintersøvn, i de første dage i marts. Han tabte mellem 9-11% af sin vægt under vintersøvnen, men den følgende sommer tog han omtrent det dobbelte på, så hans vægt øgedes støt for hvert år. På fig. 2 vises udvikling af hans længde og vægt gennem tyve år.

Sidste år gik der temmelig lang tid, 52 dage(!), inden han lavede op og begyndte at æde. Han tog heller ikke så meget på i løbet af sommeren, som han plejede. Og i år, efter at han var kommet ud af dvalen, den 8. marts, virkede han sløv og ville ikke en gang komme under »solpletten«, men gemte sig i skyggen. Han vil heller ikke tage føde til sig og døde knap en måned senere, den 5. april 2000 – **tyve år og seks måneder gammel!**

LITTERATUR

- Bischoff, W., M. Cheylan & W. Böhme. 1984. *Lacerta lepida* Daudin 1802 – Perleidechse. Pp. 181-210. In: Böhme, W. (Hrsg.): Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas. Band 2/1: Echsen II (*Lacerta*). AULA-Verl., Wiesbaden.
- Rutschke, J. 1989. Erfahrungen bei langjähriger Haltung und Zucht der Perleidechse *Lacerta lepida* Daudin, 1802 unter besonderer Berücksichtigung des UV-Einflusses auf die Vitalität der Jungtiere. Herpetofauna 11(60): 25-31.

Fig.3. Prik tre og et halvt år gammel. Foto: António de Matos.

Salvador, A. 1985. Guía de campo de los anfibios y reptiles de la Península Ibérica, Islas Baleares y Canarias. S. García, León. 212 pp.

Summary. The author describes the life, in captivity, of a male ocellated lizard, *Lacerta lepida* or *Timon lepidus*, originating from the

peninsula of Setúbal in Portugal, approx. 20 km south of Lisbon. It lived for twenty years and six months (September 1979 to April 2000). This is apparently a new longevity record (cf. Bischoff et al. 1984).

The specimen was kept in a terrarium (at 35° C), close to a large glass sliding door facing south and

was fed a diverse diet (mostly earthworms, beetles and their larvae, cockroaches, grasshoppers, spiders and young mice). Every year he was active between the first days of March and the last days of September and hibernated in the refrigerator (at 5-6° C).